

K PROBLEMATIKE VZŤAHOV CYPERSKEJ REPUBLIKY A ČESKOSLOVENSKEJ SOCIALISTICKEJ REPUBLIKY V ROKOCH 1960 – 1964¹

ERIK ONDRIA

ONDRIA, Erik. Relations between Republic of Cyprus and Czechoslovak Socialist Republic in 1960 – 1964. *Historický časopis*, 2022, 70, 2, pp. 305-330, Bratislava. The theme of this contribution is the beginning of Czechoslovak – Cypriot relations, which were formally established after the birth of the Republic of Cyprus in 1960. We focus on the years 1960 – 1964, which we regard as the years on the one hand of the creation and on the other hand as years of the development of relations on the highest level between the two countries (reciprocally promotion of their representations at rank of embassy). We dedicate increased attention to political relations and a short description of the primary lines or vectors of progress of other forms of Czechoslovak – Cypriot relations. Cultural relations, business relations and scientific and technical cooperation between the two countries were also objects of our attention.

Key words: International Relations. The Republic of Cyprus. Czechoslovakia. 1960 – 1964.

DOI: <https://doi.org/10.31577/histcaso.2022.70.2.5>

Otázka československo-cyperských vzťahov v 20. storočí nemá výrazné zastúpenie v českej ani slovenskej historiografii. Až na pár výnimiek z radov konkrétnych autorov, stojí táto téma na okraji záujmu českých a slovenských bádateľov.²

- 1 Výskum pre tento príspevok bol čiastočne dotovaný z Grantu pre doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov GaPU 7/2018, číslo 7619-2018, poskytnutého zo zdrojov Prešovskej univerzity v Prešove.
- 2 Československo-cyperským vzťahom v 20. storočí sa vo svojich prácach prehľadovo venovali: HRADEČNÝ, Pavel. Československo-kyperské vzťahy. In: *Akademická encyklopedie českých dějin II. č/1*. Praha: Historický ústav AV ČR, 2011, s. 253-255. ISBN 978-80-7286-193-4; HRADEČNÝ, Pavel a Konstantinos TSIVOS. Česko-kyperské vzťahy. In: HLADKÝ, Ladislav a kol. *Vztahy Čechů s národy a zeměmi jihovýchodní Evropy*. Praha: Historický ústav AV ČR, 2010, s. 275-279. ISBN 978-80-7286-171-2; PETRUF, Pavol. *Československá zahraničná politika 1945 – 1992 (vybrané udalosti a fakty v dátumoch)*. Bratislava: Historický ústav SAV, 2007, s. 105 an. ISBN 978-80-969782-0-5; SUJA, Stanislav a Ivan BROŽ. *Zahranická politika ČSSR*. Bratislava: Pravda, 1982, s. 236-238; JOHN, Jaroslav. Kypr. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1964, 105 s.; JOHN, Jaroslav. Kovář diplomatem. Praha: Ortego, 2001, 175 s. ISBN 80-86117-66-9; KOURA, Jan. Czechoslovakia and the „Cyprus Issue“ in the years 1960 – 1974: secret arms, deals, espionage, and the Cold War in the Mid-

Ani samotná téma cyperských dejín nepatrí v našej historiografii k popredným oblastiam záujmu českých a slovenských historikov.³ Keďže cyperská otázka patrí stále k nevyriešeným politickým, ale aj historickým problémom, je stav výskumu tejto problematiky a jej jednotlivých, podrobnejšie či konkrétnejšie nadväzujúcich a súvisiacich tém rozličný, častokrát málo, či vôbec neprebádaný. Československo-cyperské vzťahy predstavujú samostatnú a komplexnú tému v dejinách Československa, ale aj v dejinách československej diplomacie a svojím spôsobom dopĺňajú mozaiku dejín cyperskej otázky v 20. storočí. Československá diplomacia zohrávala významné miesto v prenikaní vplyvu socialistických krajín na Cyprus v druhej polovici 20. storočia. Priaznivé kontakty a spolupráca na diplomatickom, obchodnom, kultúrnom či vedecko-technickom poli podčiarkovali význam vzájomných pozitívnych vzťahov medzi ČSSR a Cyperskou republikou. Československo-cyperské vzťahy prešli na pozadí politických zmien odohrávajúcich sa na ostrove a diplomatickom fóre začiatkom 60. rokov 20. storočia vývojom, ktorý bol za 4 roky od vyhlásenia Cyperskej republiky završený vzájomným povýšením oboch zastupiteľských úradov na veľvyslanectvá.

Aj napriek tomu, že Československá socialistická republika oficiálne nadviazala diplomatické kontakty s Cyperskou republikou až po jej vzniku v roku 1960, neoficiálne kontakty s cyperským prostredím mali niektorí predstavitelia či spoločnosti a inštitúcie z ČSR už pred rokom 1960. Medzi tieto kontakty možno zaradiť predovšetkým vzťahy medzi Komunistickou stranou ČSR a Pokrokovou stranou pracujúceho ľudu na Cypre – AKEL⁴, resp. jej členmi. Vzťahy

dle East. In: *Middle Eastern Studies*, 2021, Vol. 57, No. 4, pp 516-533, [cit. 2021-03-15]. Dostupné na: <<https://www.tandfonline.com/doi/citedby/10.1080/00263206.2020.1860944?scroll=top&needAccess=true>> doi <<https://doi.org/10.1080/00263206.2020.1860944>>

- 3 Dejinám Cypru bolo venovaných niekoľko prác, ktoré ich zachytávali vždy z konkrétneho pohľadu: PUPTI, Eleni. *Ústavní a politický systém Kyperské republiky*. Praha: Academia, nakladateľství ČSAV, 1973, 152 s.; HRADEČNÝ, Pavel. *Řekové a Turci. Neprátele nebo spojenci?* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, 226 s. ISBN 80-7106-378-9; HRADEČNÝ, Pavel. *Řecká republika*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1989, 363 s.; SUJA, Stanislav. *Modré prilby*. Bratislava: Obzor, 1981, s. 139-159., resp. SUJA, Stanislav. *Operace modré barety*. Praha: Mladá fronta, 1982, s. 107-127; MAJCHŮT, Ivan a Michal HRNČIAR. *Cyprus – dimenzie konfliktu*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, 2014, 206 s. ISBN 978-80-8040-497-0; KOURA, Jan. *Rozdělený ostrov. Studená válka a kyperská otázka v letech 1960 – 1974*. Praha: Epocha, 2020, 328 s. ISBN 978-80-7557-199-1.
- 4 AKEL (Anorthotikó Kómma Ergazómenou Laoú) – Pokroková strana pracujúceho ľudu. AKEL bola založená v roku 1941 ako pokračovateľka komunistickej strany Cypru založenej v 20. rokoch 20. storočia. Od roku 1949 do roku 1988 bol jej generálnym tajomníkom Ezekias Papaioannou. AKEL bola kritikom organizácie EOKA a stávala sa proti ozbrojenému boju na Cypre. Kritizovala rovnako züriško-londýnske dohody. V prezidentských voľbách v závere roku 1959 podporovala Iannida Kleridesa proti cyperskému arcibiskupovi. Strana AKEL,

ČSR s Cyptom možno pred vznikom Cyperskej republiky zaradiť do niekoľkých rovin. Išlo najmä o návštevy a porady predstaviteľov ľavicového politického spektra oboch krajín, riešenie a vybavovanie štipendií pre „spolahlivých“ cyperských občanov pre štúdium na vysokých školách v ČSR (keďže vysoké školstvo na Cypre v priebehu 60. rokov 20. storočia neexistovalo), liečebné pobyty politických a iných predstaviteľov z Cypru (predovšetkým zo strany AKEL) v ČSR, rozličnú korešpondenciu (či už osobného charakteru alebo v podobe pozdravných telegramov a pod.), zjazdy strany AKEL, na ktorých na Cypre niekedy participovala aj pozvaná delegácia KSČ a ďalšie rozličné druhy pomoci medzi oboma stranami.

Zrejme vďaka pomerne priaznivému vývoju vzťahov medzi AKEL a KSČ a dobrému obchodnému menu krajiny na Cypre sa ČSR v rovine medzinárodných vzťahov snažila v 50. rokoch 20. storočia presondovať možnosti pevnejšieho diplomatického spojenia s Cyptom. V medzivojnovom období malo Československo konzulát v Larnace, no ten po skončení druhej svetovej vojny nebol obnovený. V roku 1955 prišli na ministerstve zahraničných vecí ČSR s myšlienkou opäť zriadiť československý konzulát, prípadne obchodné zastúpenie na Cypre. Táto myšlienka bola podporovaná aj z praxe, keďže na Cypre v roku 1954 úspešne pôsobil československý obchodný delegát z Londýna. Aj vláda Veľkej Británie, spravujúca Cyprus do konca 50. rokov 20. storočia, mala v tomto období záujem o rozšírenie diplomatických vzťahov s ČSR⁵, no krátko nato vypukli na Cypre národnooslobodzovacie boje a Československo vo svojich snahách neuspelo. Pražská vláda morálne podporovala vo svojich vyhláseniach cyperských Grékov v ich boji za samourčenie počas 50. rokov 20. storočia, ako aj ich snahy o presadenie riešenia cyperskej otázky do programu Valného zhromaždenia OSN.

O vzniku Cyperskej republiky bolo rozhodnuté s ročným predstihom, po prijatí a podpísaní zürišských a londýnskych dohôd. V januári 1960 rozposlala Arabská liga členským štátom OSN nótu, v ktorej odporúčala uznať Cyperskú republiku hneď po jej vyhlásení, podporovať jej žiadosť o členstvo v OSN a rozvíjať s novou republikou diplomatické vzťahy. Diplomati Východného bloku navyše tvrdili, že socialistické štáty musia uznať Cyperskú republiku medzi

ktorá vyhlasovala, že svoju politiku stavala na maxistscko-leninských zásadách. AKEL mala výrazný vplyv na cyperskú politickú scénu, kde vo voľbách pravidelne získavala minimálne 30 % – 40 % voličských hlasov. Zdroj: KIZILYUREK, Niyazi. *Glafkos Clerides. The Path of a Country*. Nicosia: Rimal Publications, 2008, p. 261. ISBN 978-9963-610-34-1; K politickej strane AKEL bližšie pozri: ADAMS, T. W. *AKEL: the communist party of Cyprus*. Stanford: Stanford University, 1971, 284 p.

5 Archív ministerstva zahraničných vecí České republiky (ďalej AMZV ČR), fond (ďalej f.) Teritoriální obory – tajné, ZÚ Cypr, Indočína, Japonsko, Jihoafrická unie, Mongolsko 1945 – 1954, kartón (ďalej k.) 1. Záznam o zřízení čs. konzulátu na Cypru, 23. 11. 1955, s. 1.

prvými, nakoľko pevne podporovali národnooslobodzovací boj grécko-cyperského obyvateľstva.⁶ Cyperská republika vznikla 16. augusta 1960 podpísaním cyperskej ústavy v Nikózii. Základný zákon cyperského štátu signovali reprezentanti Veľkej Británie, Grécka, Turecka a zástupcovia novovzniknutej Cyperskej republiky.

Po získaní nezávislosti sa Cyperská republika ocitla v medzinárodnom spoločenstve suverénnych štátov. Valné zhromaždenie OSN prijalo Cyperskú republiku za svojho 97. člena 20. septembra 1960.⁷ Bývalá britská korunná kolónia Cyprus mala stále pevné vzťahy s Veľkou Britániou a jej kolóniami i bývalými územiami. Cyperská republika sa stala v roku 1961 členom Commonwealthu. Členom Rady Európy sa táto ostrovná krajina stala ako 16. štát, 24. mája 1961.⁸ Členom Severoatlantickej aliancie sa Cyperská republika, ako to vyplývalo z žürišských a londýnských dohôd, nestala.

Obdobie vzniku Cyperskej republiky a prvé mesiace, resp. roky jej trvania boli úzko spojené s medzinárodnopolitickou situáciou vo svete. Udalosti studenej vojny 60. rokov 20. storočia svojím spôsobom ovplyvňovali aj vývoj mladej republiky. Nový štát tak čelil základným strategickým požiadavkám oboch blokov v prebiehajúcich ideologických, militaristických či ekonomických bojoch,⁹ no na strane druhej mladá republika bola vo všeobecnosti uznávaná za suverénny štát a zároveň postupne nadväzovala diplomatické kontakty s ostatnými krajinami sveta.

Cyprus patril medzi územia s tradične prozápadnou orientáciou najmä kvôli dlhoročnej nadvláde a vplyvu Veľkej Británie. Okrem prozápadnej orientácie ostrova boli základnými elementmi zahraničnej politiky Cyperskej republiky neutralita a nezúčastnenosť, ktorú presadzoval prezident republiky, arcibiskup Makarios III.¹⁰ Aj napriek prozápadnému historickému vývoju ostrova nema-

6 Národní archiv České republiky – Praha (ďalej NA ČR), fond (ďalej f.) KSČ – Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – oddelení mezinárodní, svazek (ďalej sv.) 108, archivní jednotka (ďalej a. j.) 351, Situace na Kypru a navázání styků s Kyperskou republikou, s. 7-8.

7 Dag Hammarskjöld Library – United Nations Digital Library. A/RES/1489(XV). Admission of the Republic of Cyprus to membership in the United Nations. [cit. 2021-03-15]. Dostupné na: <<https://digitallibrary.un.org/record/206139?ln=en>>

8 Cyprus. 47 states, one Europe. [cit. 2021-03-15]. Dostupné na: <<https://www.coe.int/en/web/portal/cyprus>>

9 KER-LINDSAY, James. Shifting Alignments: The External Orientations of Cyprus since Independence. In: *The Cyprus Review*, 2010, Vol. 22, No. 2, p. 67. ISSN 1015-2881.

10 Michail Christodoulou Muskos – arcibiskup Makarios III. – narodil sa 13. augusta 1913 v dedine Pano Panayia na Cypre, zomrel 3. augusta 1977 v Nikózii. Arcibiskup a hlava pravoslávnej cirkvi na Cypre 1950 – 1977, prezident Cypru v rokoch 1960 – 1977. Syn chudobného pastiera, vysvätený za kňaza v roku 1946, biskupom sa stal v roku 1948 a arcibiskupom v roku 1950. Podporovateľ myšlienky enosis, zjednotenia Cypru s Gréckom. V rokoch

la Cyperská republika po svojom vzniku problémy nadväzovať kontakty s krajinami východného bloku. Iste tomu napomohli väzby a kontakty prezidenta Makaria na predstaviteľov z Hnutia nezúčastnených krajín, obchodné väzby či pomerne stabilná pozícia najsilnejšej politickej strany na ostrove AKEL, ktorej podporu mal aj cyperský prezident.

Vláda Cyperskej republiky bola otvorená nadväzovaniu priateľských vzťahov so všetkými členmi OSN a zároveň sa odmietla podieľať, či už priamo, alebo nepriamo, na akomkoľvek vojenskom bloku či pakte. Medzi prvé krajiny, ktoré uznali Cyperskú republiku a zároveň s ňou nadviazali diplomatické kontakty boli Spojené štáty americké, ale aj Zväz sovietskych socialistických republík.¹¹ Jedným z hlavných dôvodov rýchlej reakcie oboch supervelmocí v nadviazaní diplomatických vzťahov s Cyperskou republikou bolo zvýšiť vlastný vplyv vo východnom Stredomorí a zároveň tým posilniť svoje pozície v tomto geopolitickom priestore.

Československá socialistická republika uznala¹² Cyperskú republiku v deň jej vzniku a vyjadrila ochotu nadviazať diplomatické kontakty a vymeniť si dip-

1955 – 1956 vyjednával s britským guvernérom Johnom Hardingom (lordom Pethertonom) na Cypre. Neskôr bol britskými úradmi na Cypre zatknutý za poburovanie a podozrenie z toho, že je hlava teroristickej organizácie EOKA a vyhostený na Seychely. V roku 1959 akceptoval myšlienku nezávislosti pre Cyprus a bol zvolený za prezidenta Cyperskej republiky spolu s tureckým viceprezidentom. Dvakrát bol znovuzvolený za prezidenta, prežil niekoľko atentátov na svoju osobu a v roku 1974 utiekol z Cypru pri pokuse o palácový prevrat spáchaný gréckymi dôstojníkmi a vojakmi na Cypre, organizáciou EOKA B a cyperskou Národnou gardou. Po tureckej invázii na Cyprus v roku 1974 a zriadení oddeleného tureckého územia odmietol myšlienku rozdelenia ostrova. Neskôr sa na ostrov vrátil a angažoval sa vo vyriešení cyperského problému až do svojej smrti. Bližšie pozri: MAYES, Stanley. *Cyprus and Makarios*. London: Putnam, 1960, 260 p.; MAYES, Stanley. *Makarios. A Biography*. London: The Macmillan Press Ltd, 1981, 303 p. ISBN 978-1-349-16502-5; VANEZIS, P.N. *Makarios – Faith and Power*. London: Abelard-Schuman Ltd, 1972, 196 p.

- 11 Medzi ďalšie socialistické krajiny, ktoré nadviazali s Cyperskou republikou kontakty patrili Čínska ľudová republika, Bulharská ľudová republika a Rumunská republika. Posledné dve menované krajiny otvorili na Cypre svoj zastupiteľský úrad spravovaný chargé d'affaires. KOURA, J. Rozdelený ostrov, s. 107-108.
- 12 Je pomerne komplikované určiť presný dátum uznania Cyperskej republiky vládou ČSSR, nakoľko je v archívnych dokumentoch a literatúre prezentovaných viacero dátumov, či približných období. Keďže termín vyhlásenia Cyperskej republiky za nezávislý štát bol vopred dohodnutý a známy v diplomatických kruhoch, prikláňame sa k 16. augustu 1960 ako dátumu uznania Cyperskej republiky vládou ČSSR. Navyše, ako bolo uvedené, vláda ČSSR sa rozhodla nadviazať diplomatické kontakty s Cyperskou republikou ešte pred vyhlásením samostatného Cypru. Oficiálne blahoželanie prezidenta Novotného bolo tiež uverejnené v tlači: Blahopřání presidenta republiky k nezávislosti Kyperské republiky. In: *Rudé právo*, 16. 8. 1960, roč. 40, č. 227, s. 1.

lomatických zástupcov.¹³ Uznesením politického byra ÚV KSČ z 26. júla 1960 a vlády ČSSR zo dňa 8. augusta 1960 bolo rozhodnuté nadviazať s Cyperskou republikou diplomatické kontakty na úrovni vyslanectva.¹⁴ Československé ministerstvo zahraničných vecí videlo na Cypre možnosť uplatniť svoj obchodný i politický vplyv a podporované bolo v tomto smere aj z prostredia Sovietskeho zväzu. Práve Moskva avizovala, že Sovietsky zväz bude ochotný poskytnúť Cyperskej republike hospodársku či technickú pomoc, pokiaľ o nich cyperská vláda požiada. Prvotné užšie styky Cyperskej republiky avizovali napojenie krajiny predovšetkým na krajiny Západu. Politický vývoj mladej krajiny, ktorá vznikla spojením dvoch bojujúcich strán kreujúcich spoločnú štátnosť prakticky od počiatkov však predstavoval tak pre ZSSR, ako aj pre ČSSR priestor pre ovplyvňovanie vývoja na ostrove.¹⁵

Prostredníctvom veľvyslanca Cyperskej republiky v Aténach Nikosa Kranidiotisa bolo rozhodnuté zahájiť rokovania o nadviazaní vzťahov a o rozvoji stykov medzi ČSSR a Cyprom 13. decembra 1960.¹⁶ ČSSR na Cypre zastupovali vyslanec ministerstva zahraničných vecí Pavel Novotný a tlačový pridelenec československého vyslanectva v Aténach Stanislav Patejdl.¹⁷ Rokovania prebiehali v Nikózii a v ich rámci sa konala séria viacerých rozhovorov a schôdzok s vysokými cyperskými vládnymi predstaviteľmi, predovšetkým s prezidentom Makariom, ministrom zahraničných vecí Spyrosom Kyprianouom,¹⁸ viceprezidentom

13 Blahopřejný telegram presidenta republiky presidentu Kyperské republiky. In: *Dokumenty k československé zahraniční politice*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí, 1960, roč. 7, č. 10, s. 359.

14 NA ČR, f. KSČ – Ústřední výbor 1945-1989, Praha – oddelení mezinárodní, sv. 107, a. j. 350, Návrh MZV navázat diplomatické styky s Kyprem na úrovni vyslanectví, s. 1.

15 KOURA, J. Rozdělený ostrov, s. 109.

16 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – tajné, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Průběh jednání o navázání diplomatických vztahů a o další rozvoj vztahů mezi ČSSR a Kyprem, s. 1.

17 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – tajné, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Informace pro I. tajemníka s. Dr. Gregora, s. 1.

18 Spyros Kyprianou – narodil sa 28. októbra 1932 v Limassole v rodine obchodníka a pochádzal z deviatich detí. V priebehu 50. rokov 20. storočia študoval právo v Londýne, kde založil Národný zväz cyperských študentov v Anglicku a stal sa tajomníkom arcibiskupa Makaria III. Po zvolení prvého cyperského prezidenta v roku 1960 (arcibiskup Makarios III) a sfornovaní cyperského parlamentu sa stal Kyprianou ministrom spravodlivosti a krátko na to dostal aj post ministra zahraničných vecí. Oženil sa v roku 1956 s Mimi Pagatrokliton a mali spolu dvoch synov. Dňa 5. mája 1972 rezignoval a v máji 1976 založil Demokratickú stranu (DEKO), pričom sa stal jej prvým predsedom. V rokoch 1976 – 1977 bol predsedom cyperského parlamentu. Po smrti prezidenta Makaria (1977) nastúpil do úradu prezidenta Kyprianou, kde pôsobil až do roku 1988. V roku 1996 bol druhýkrát zvolený za predsedu cyperského parlamentu. Spyros Kyprianou zomrel 12. marca 2002. Spyros Kyprianou. [cit. 2021-03-15] Dostupné na: <<http://www.theguardian.com/news/2002/mar/14/guardianobituaries.cyprus>>;

Fazilom Küçükükom¹⁹ či predsedom parlamentu Glafkosom Kleridesom²⁰. Všetky rozhovory prebehli v príjemnej atmosfére a vzájomnej náklonnosti pre plynulé nadviazanie vzájomných vzťahov. Otázky obchodných stykov a hospodárskej spolupráce boli medzi oboma delegáciami čiastočne prerokované vopred, a tak sa tieto schôdzky upriamili predovšetkým na otázky nadviazania diplomatických kontaktov, technickú pomoc Cypru, ale aj zvýšenie odberu cyperských tovarov Československom.

Výsledkom rokovaní s predstaviteľmi Cyperskej republiky bola dohoda o nadviazaní diplomatických stykov medzi ČSSR a Cyprom na úrovni vyslanectiev a o výmene vyslancov. Obe strany toto rozhodnutie publikovali 23. decembra 1960²¹ v komuniké navrhnutom československou stranou. Agrément malo byť oznámené telegraficky.²²

PANTELI, Stavros. *The History of Modern Cyprus*. London: Topline Publishing, 2005, s. 321-322. ISBN 0-948853-32-8.

- 19 Fazıl Küçük – bol prvý turecko-cyperský viceprezident Cyperskej republiky. Narodil sa v Nikózií v roku 1906 a študoval v Istanbuli, Lausanne a Paríži. Po štúdiách mu bol udelený titul z medicíny. Počas britskej nadvlády nad Cyprom bojoval za práva tureckých obyvateľov ostrova vydávaním novín *Halkın Sensi (Hlas ľudu)*. Bol jedným zo spoluzakladateľov Asociácie tureckej menšiny na Cypre, tiež známou pod skratkou KATAK. Jeho nezhody s niektorými členmi tejto organizácie ho prinútili odísť z tohto zoskupenia. Krátko nato založil Turecko-cyperskú národnú zjednotenú stranu. Reprezentoval turecko-cyperskú komunitu počas konferencií v Londýne a Zürichu, kde dokázal zabezpečiť ústavnú ochranu svojej komunity. Viceprezidentom Cyperského štátu bol Fazıl Küçük až do roku 1973. Tento post zastával aj počas nepokojov, ktoré sa odohrali v 60. rokoch 20. storočia. Zomrel v roku 1984, pár mesiacov po vyhlásení nezávislosti Tureckej republiky na Cypre. PANTELI, S. *The History of Modern Cyprus*, p. 324.
- 20 Najviac naklonený priaznivému pokračovaniu a rozvoju vzťahov s ČSSR bol práve predseda parlamentu Glafkos Klerides, ktorého ako vojaka Jej veličenstva počas druhej svetovej vojny zostrelili a zajali nacisti. Po jeho uväznení v tábore medzi Vroclavom a Opolím mu pomohli utiecť československí spoluväzni a pri jeho úteku do Veľkej Británie cez Protektorát Čechy a Morava mu pomohli českí občania. Narodil sa v Nikózií a vyštudoval právo v Londýne. Začiatkom 50. rokov 20. storočia sa vrátil na Cyprus a pracoval ako právnik. Pred súdom obhajoval mnohých predstaviteľov organizácie EOKA a jeho otec neúspešne kandidoval v prvých voľbách za cyperského prezidenta voči arcibiskupovi Makariovi III. Po vyhlásení Cyperskej republiky bol zvolený za predsedu cyperského parlamentu a tento post zastával nepretržite 16 rokov. V rokoch 1968 – 1974 pôsobil ako grécko-cyperský vyjednávač pri medzikomunitných rokovaníach. Bol zakladateľom Spojenej strany (1969 – 1976) a Demokratickej zjednotenej strany (1976 – 1993). V rokoch 1993 – 2003 bol cyperským prezidentom. PANTELI, S. *The History of Modern Cyprus*, p. 322.
- 21 Diplomatické styky ČSSR s Kyprem. In: *Rudé právo*, 23. 12. 1960, roč. 41, č. 355, s. 1.
- 22 NA ČR, f. KSC – Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – oddelení mezinárodní, sv. 108, a. j. 351, Výsledky jednání o navázání diplomatických styků s Kyperskou republikou, vedeného titulářem ZÚ Athény na Kypru; náměty dalších opatření, s. 1.

Súčasne s počiatkami oficiálnych diplomatických kontaktov s Cyperskou republikou, prerokovaním dobových medzinárodných problémov a ďalšej spolupráce nadviazali československí diplomati pevnejšie styky s predstaviteľmi Pokrokovej strany pracujúceho ľudu AKEL, konkrétne s jej predsedom Ezekiasom Papaioannom²³ a s predstaviteľmi cyperskej ľavicovej tlače (noviny *Charavgi*).²⁴ Okrem oficiálnych vládnych činiteľov plánovali československí diplomati na Cypre nadviazať kontakty s funkcionármi obchodnej komory, Zväzu priemyselníkov, Zväzu lodiarov, s riaditeľmi vybraných ťažobných spoločností a tovární, bankovými úradníkmi a pod.²⁵ Pri rozhovoroch s predstaviteľmi rozličných cyperských vládnych inštitúcií sa ukázalo, že tieto úrady požadujú zaslanie odborných materiálov o totožných československých úradoch. Išlo predovšetkým o cyperský parlament, Komunálne zhromaždenie, ministerstvo práce, poľnohospodárstva či zdravotníctva.²⁶ Z Cypru teda požadovali materiály reflektujúce politický, zákonodarný, ekonomický, hospodársky a sociálny vývoj v ČSSR.

Už pred zahájením rokovaní sa predpokladalo, že zastupiteľský úrad ČSSR nebude zriadený priamo v Nikózii a funkciou vyslanca pre Cyprus bude poverený československý vyslanec v Grécku. Cyperský zástupca pri vláde ČSSR mal na druhej strane vykonávať svoju činnosť buď z Atén, alebo z Moskvy, keďže Cyperská republika nemala dostatok prostriedkov na otvorenie vlastného zastupiteľského úradu v Prahe.²⁷ Istý čas tak cyperský vyslanec pre Československo úradoval v Aténach.

Diplomatické kontakty s Cyperskou republikou medzitým nadviazali niektoré krajiny východného bloku a Balkánu: okrem ZSSR tiež Maďarská ľudová republika, Bulharská ľudová republika či Juhoslávia. Svojich delegátov však

-
- 23 Ezekias Papaioannu (1908 – 1988) – cyperský komunistický politik, ktorý dlhodobo zastával post generálneho tajomníka AKEL. Spoločne s ďalšími 60 ľavicovo orientovanými Cypčanmi bojoval v interbrigáde v španielskej občianskej vojne. Po svojom návrate zo španielskeho bojiska sa na Cypre začal angažovať v politike. Za generálneho tajomníka Pokrokovej strany pracujúceho ľudu bol zvolený v roku 1949 a tento post zastával do svojej smrti v závere 80. rokov 20. storočia. KIZILYUREK, N. Glafkos Clerides, p. 256.
- 24 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – tajné, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Průběh jednání o navázání diplomatických vztahů a o další rozvoj vztahů mezi ČSSR a Kyprem, s. 1.
- 25 AMZV ČR, f. Politické zprávy, Zprávy ZÚ Athény 1960 – 1962, k. 1. Mimořádná politická zpráva č. 22. K situaci na Kypru a čs.-kyperským vzhům, s. 4.
- 26 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – obyčejné, Kuvajt, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Žádost o zaslání materiálů různým kyperským institucím, 12. 4. 1961, s. 1-2.
- 27 NA ČR, f. KSČ – Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – oddelení mezinárodní, sv. 108, a. j. 351, Průběh jednání o navázání diplomatických vztahů a o další rozvoj vztahů mezi ČSSR a Kyprem, s. 1-5.

Cyperská republika mohla akreditovať len v niektorých krajinách a organizáciách, ako napríklad v Spojených štátoch amerických, Veľkej Británii, OSN, Grécku, Turecku či Nemeckej spolkovéj republike.²⁸ Práve v Bonne bol zriadený zastupiteľský úrad Cyperskej republiky, ktorý bol určený za cyperskú diplomatickú centrálu pre európske krajiny. Krajiny východného bloku preto vyvíjali značný diplomatický tlak na Cyperskú republiku, aby otvorila svoj zastupiteľský úrad v Moskve, kde by mohli akreditovať svojich diplomatických zástupcov pre Cyprus. Rozhodnutie akreditovať svojho diplomatického zástupcu v ZSSR cyperská vláda učinila už v apríli 1961, no akreditácia nebola dlho realizovaná.²⁹ Cyperský vyslanec v Sovietskom zväze Lefkos Georgiades bol akreditovaný až v roku 1963.³⁰ Akreditácia cyperského mimoriadneho a splnomocneného vyslanca so sídlom v Moskve pre ČSSR Lefkosa Georgiadesa sa uskutočnila v priebehu roku 1964, no poverovacie listiny odovzdal už ako cyperský veľvyslanec pre ČSSR 20. marca 1965.³¹

Československý mimoriadny vyslanec so sídlom v Aténach pre Cyperskú republiku Pavel Novotný³² odovzdal svoje poverovacie listiny 28. marca 1961.³³ O rok na to bol Novotný na poste vyslanca pre Cyperskú republiku vystriedaný

28 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – tajné, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Průběh jednání o navázání diplomatických vztahů a o další rozvoj vztahů mezi ČSSR a Kyprem, s. 2.

29 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – tajné, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Kypr – Povýšení úrovně dipl. styků s Kyperskou republikou (návrh na usnesení PB). Příloha 2 – Důvodová zpráva, s. 3.

30 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – tajné, Kuvajt, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Kypr – kyperský titulář pro ČSSR, 17. 10. 1963, s. 1.

31 Nástupní audience kyperského velvyslance. In: *Dokumenty k československé zahraniční politice*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí, 1965, roč. 12, č. 4, s. 118.

32 Pavel Novotný – narodil sa v Brne, pochádzal z rodiny úradníka a vyštudoval právnickú fakultu Masarykovej univerzity v roku 1945. V roku ukončenia vysokej školy vstúpil do KSČ a v rokoch 1945 – 1950 pôsobil na ministerstve vnútra v Prahe. Na konci 40. rokov 20. storočia absolvoval politicko-diplomatický kurz ÚV KSČ a v roku 1950 bol preradený na ministerstvo zahraničných vecí. V hodnosti nadporučíka bol v rokoch 1950 – 1951 pridelený k čs. vojenskej misii v Berlíne a neskôr na ministerstvo národnej bezpečnosti a ministerstvo školstva, ministerstvo pre vysoké školy (1952 – 1953) a ministerstvo kultúry (1953 – 1956). Od roku 1956 znova pôsobil na ministerstve zahraničných vecí s orientáciou predovšetkým na Nemecko a Rakúsko. Od 1. novembra 1960 do júna 1962 zastával funkciu vyslanca v Grécku a súčasne aj na Cypre. Po návrate z Atén bol menovaný do vedenia 3. teritoriálneho odboru ministerstva zahraničných vecí a v rokoch 1966 – 1969 pôsobil ako vyslanec v Rakúsku. V roku 1970 bol z ministerstva zahraničných vecí odstránený kvôli svojim postojom k invázii „spojencov“ v roku 1968. DEJMEK, Jindřich, NĚMEČEK, Jan a Slavomír MICHÁLEK. *Diplomacie Československa, Díl II., Biografický slovník československých diplomatů (1918 – 1992)*. Praha: Academia, 2013, s. 511-512. ISBN 978-80-200-2285-1.

33 NA ČR, f. KSČ – Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – oddelení mezinárodní, sv. 108, a. j. 351, Současná situace Kyperské republiky a československo-kyperské vztahy, s. 1.

Miroslavom Kadlecom,³⁴ ktorý odovzdal svoje poverovacie listiny 10. decembra 1962. Kadlec na poste vyslanca pre Cyprusku republiku zotrval až do začiatku roku 1965.³⁵

Keďže československé vyslanectvo pre Cyprus sa nachádzalo v Aténach, podnikal vyslanec či jeho poverený zástupca nepravidelné pracovné cesty na ostrov, ktoré spravidla trvali niekoľko dní. Na týchto diplomatických cestách riešil potrebné diplomatické povinnosti v súvislosti s Cyprom. No už v roku 1961 sa čoraz častejšie ukazovala potreba zriadiť trvalý zastupiteľský úrad na Cypre.

* * *

Aj z cyperskej strany sa stále viac objavovali apely na otvorenie československého zastupiteľského úradu na ostrove. Predovšetkým z hľadiska obchodnej výmeny medzi oboma krajinami bolo potrebné, aby priamo na Cypre pracoval predstaviteľ československého zahraničného obchodu. Tomuto československému úradníkovi plánovali z ministerstva zahraničných vecí prideliť funkciu chargé d'affaires v hodnosti I. tajomníka či konzula a prideliť mu pracovníka pre administratívnu, vízovú, účtovnú a hospodársku agendu.³⁶ Práve príprava podkladov na oprávnenie vízovej agendy a s tým spojených povolení bola veľmi žiadanou službou. Pracovník československého zahraničného obchodu tak mal vybavovať víza do ČSSR, najmä pre hospodárskych a politických činiteľov z Cypru. Vzhľadom na absenciu stáleho zastupiteľského úradu ČSSR na Cypre sa táto činnosť komplikovala a bola príliš zdĺhavá.³⁷ Žiadateľ o víza z ostrova totiž musel ísť potrebné dokumenty vybavovať do Atén.

34 Miroslav Kadlec – narodil sa v Prahe a pochádzal z úradníckej rodiny. V rokoch 1945 – 1948 vyštudoval právnickú fakultu Univerzity Karlovej. V roku 1945 vstúpil do KSČ a do roku 1958 pracoval na ministerstve zahraničného obchodu, kde postupne zastával viacero funkcií pre rozličné regióny sveta. Následne prestúpil na ministerstvo zahraničných vecí a v rokoch 1959 – 1960 pôsobil ako veľvyslanec v Afganistane. V rokoch 1961 – 1962 pracoval ako vyslanec v Nórsku. Už v roku 1962 bol vyslaný do Grécka, kde pôsobil najskôr ako vyslanec a od októbra 1964 ako veľvyslanec v Grécku a pre Cyprus. Po návrate z Atén pôsobil na medzinárodno-ekonomickom odbore a patril k zástancam tzv. obrodného procesu na ministerstve zahraničných vecí. Koncom roku 1969 bol suspendovaný a po pohovoroch vylúčený z KSČ. Na konci januára 1971 bol nútený z ministerstva odísť. DEJMEK, NĚMEČEK, MI-CHÁLEK. *Diplomacie Československa*, s. 405-406.

35 *Diplomatické a konzulární zastoupení Československé socialistické republiky v cizině*. In: *Dokumenty k československé zahraniční politice*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí, 1964, roč. 11, č. 1, s. 30.

36 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – tajné, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Současná situace Kyperské republiky a československo-kyperské vztahy, s. 9.

37 AMZV ČR, f. Politické zprávy, Zprávy ZÚ Athény 1960 – 1962, k. 1. Situace na Kypru a možnosti dalšího rozvíjení styků s ním, 12. 4. 1961, s. 9.

V októbri 1962 bolo na Cypre zriadené Československé obchodné zastupiteľstvo, na ktorom v Nikózii pôsobil československý obchodný pridelenec pre Cyprus, pracovník ministerstva zahraničného obchodu František Oplt^{38, 39}. Oficiálne bolo československé obchodné zastupiteľstvo povýšené na zastupiteľský úrad ČSSR na Cypre 5. februára 1964. Obchodnému pridelencovi Františkovi Opltovi bola súčasne pridelená hodnosť chargé d'affaires a. i.⁴⁰ Tento obchodný a neskôr československý zastupiteľský úrad na Cypre formálne podliehal československému vyslanectvu v Aténach, odkiaľ bol spravovaný do 70. rokov 20. storočia.⁴¹

Československá socialistická republika sondať na ostrove aj možnosti hospodárskej, investičnej, stavebnej a technickej pomoci pre Cyperskú republiku. Z vládneho investičného programu Cypru na roky 1961 – 1965 prichádzalo do úvahy pre ČSSR predpokladané budovanie pivovaru, cementárne, tovární na cigarety a umelé hnojivá, rozličné energetické projekty, telekomunikácie, ďalej geologický prieskum či prieskum a budovanie nových vodných zdrojov a poradná činnosť v riadení a plánovaní hospodárstva.⁴²

Československo bolo jednou z prvých krajín východného bloku, ktorá začala obchodovať s Cyprom po skončení druhej svetovej vojny. Cyperskú republiku vnímali na začiatku 60. rokov 20. storočia na ministerstve zahraničných

-
- 38 František Oplt – pochádzal z rodiny železničiara, vyštudoval obchodnú akadémiu a pracoval ako štatistik v Kladne. V roku 1946 vstúpil do KSČ. Začiatkom 50. rokov 20. storočia pracoval v podniku ministerstva zahraničného obchodu Ferromet odkiaľ bol prijatý do služieb ministerstva zahraničných vecí. V roku 1952 bol menovaný na konzulát v Rangúne a stal sa prvým čs. diplomatom akreditovaným v Barme odkiaľ musel v roku 1954 odstúpiť kvôli zdravotným problémom (malária). V roku 1954 sa vrátil do služieb ministerstva zahraničného obchodu. DEJMEK, NĚMEČEK, MICHÁLEK. Diplomacie Československa, s. 514-515. Podľa *Biografického slovníka československých diplomatov* zatiaľ neboli jeho ďalšie pôsobiská zistené. Na základe preskúmaných archívnych dokumentov z Archívu Ministerstva zahraničných vecí Českej republiky dedukujeme, že ostal pracovať na ministerstve zahraničného obchodu a v roku 1962 bol ako obchodný pracovník pridelený na Cyprus pre československé obchodné zastupiteľstvo, kde pracoval v priebehu prvej polovice 60. rokov 20. storočia. Možno tiež konštatovať, že František Oplt bol prvým čs. diplomatom pôsobiacim priamo v úrade na Cypre.
- 39 NA ČR, f. KSČ – Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – oddelení mezinárodní, sv. 107, a. j. 350, Zpráva MZV o současném vývoji na Kypru, úpravě diplomatických vztahů mezi oběma zeměmi a prohloubení styků, příloha II. – Důvodová zpráva, s. 6-9.
- 40 NA ČR, f. KSČ – Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – oddelení mezinárodní, sv. 107, a. j. 350, Povýšení vzájemného diplomatického zastoupení mezi ČSSR a Kypru na úroveň velvyslanectví, příloha III. – Důvodová zpráva, s. 1.
- 41 HRADEČNÝ, P. Československo-kyperské vztahy, s. 254.
- 42 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – tajné, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Současná situace Kyperské republiky a československo-kyperské vztahy, s. 8.

vecí v porovnaní s ČSSR ako málo rozvinutú krajinu.⁴³ V súvislosti s hospodársko-sociálnou situáciou bola Cyperská republika po svojom vzniku vzhľadom na európske štandardy chudobnejšou krajinou aj napriek tomu, že príjem na jedného obyvateľa v roku 1960 bol v priemere 139 libier, čo predstavovalo najviac z krajín východného Stredomoria, s výnimkou Izraela. Najväčším vlastníkom pôdy bola cyperská pravoslávna cirkev a cyperskí Turci. I keď cyperskí Turci zastupovali v novovzniknutej republike z celkového pohľadu chudobnejšiu národnosť, vlastnili približne 38 % územia ostrova. Obyvateľstvo bolo zamestnané prevažne v poľnohospodárstve.

Ostrov tiež disponoval značným nerastným bohatstvom, čo vláda v neskoršom období využila a cyperský ťažobný priemysel – i keď vo vlastníctve zahraničných firiem a investorov – prinášal do štátneho rozpočtu značné sumy peňazí. Aj napriek tomu, že na ostrove absentoval akýkoľvek druh ťažkého priemyslu, mal pomerne stabilne rozvinutý ľahký priemysel a potravinárstvo. Medzi najdôležitejšie zdroje príjmov pre Cyperskú republiku patrili platby z britských vojenských základní Dhekelia a Akrotiri a príjmy z turizmu.⁴⁴

Produkty a tovary z Československej republiky boli na Cypre známe už v priebehu 50. rokov 20. storočia. ČSSR tak mala na Cypre jedny z najlepších podmienok pre hospodárske a obchodné kontakty spomedzi socialistických krajín. Navyše, niekoľko obyvateľov Cypru v ČSSR študovalo a vďaka dobrým vzťahom medzi odborovým hnutím na Cypre a v ČSSR sa uskutočnili návštevy Cyperčanov v Československu, čo v konečnom dôsledku napomáhalo pri propagovaní tovarov a produktov z ČSSR.⁴⁵

* * *

Návrh na zahájenie rokovaní o obchodnej dohode predostreli československí predstavitelia ešte v závere roka 1961. Úspešné rokovania o viacerých bilaterálnych dohodách medzi ČSSR a Cyperskou republikou prebehli od 24. januára 1962 do 7. februára 1962.⁴⁶ Všetky tri dohody – obchodná, platobná a dohoda o vedecko-technickej spolupráci boli podpísané v Nikózii 6. februára 1962. Dohody podpísal za vládu ČSSR vedúci oddelenia ministerstva zahraničného ob-

43 NA ČR, f. KSČ – Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – oddelení mezinárodní, sv. 108, a. j. 351, Současná situace Kyperské republiky a československo-kyperské vztahy, s. 8.

44 STEPHENS, Robert. *Cyprus. A place of Arms*. London: Pall Mall Press, 1966, pp. 169-170.

45 NA ČR, f. KSČ – Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – oddelení mezinárodní, sv. 108, a. j. 351, Mimořádná politická zpráva č. 22. K situaci na Kypru a čs.-kyperským vztahům, s. 4.

46 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – tajné, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Kypr – obchodně politická jednání 1962. Informace pro I. nám. s. dr. Gregora o ohlasu čs.-kyperských obchodních jednání, 23. 4. 1962, s. 1.

chodu Emil Pšenička a za Cyperskú republiku išlo v prípade dohody o vedeckej a technickej spolupráci o podpis ministra zahraničných vecí Spyrosa Kyprianua a v prípade obchodnej a platobnej dohody o podpis ministra obchodu a priemyslu Andreasa Araouzosa^{47, 48}

Podpis dohody o vedecko-technickej spolupráci bol vopred avizovaný pri predchádzajúcich rokovaníach a zmluvné strany mali podľa nej spolupracovať v týchto oblastiach za účelom ich čo najúčinniejšieho využitia pre rozvoj oboch krajín. Išlo predovšetkým o sprostredkovanie expertov, odborníkov a poradcov pre jednotlivé odvetvia vedy a techniky.⁴⁹ ČSSR bola prvou socialistickou krajinou, ktorá podpísala dohodu o vedecko-technickej spolupráci s Cyperskou republikou.⁵⁰ V ďalšom období československá strana začala uvažovať o hlbšej spolupráci v sociálnom zabezpečení.⁵¹

Platobná dohoda medzi ČSSR a Cyperskou republikou bola uzavretá v snahe uľahčiť a upraviť priamy platobný styk medzi oboma krajinami na základe rovnosti a vzájomných výhod. Platnosť platobnej dohody bola rovnaká ako pri obchodnej dohode – ročná, teda platnosť trvala do 5. februára 1963.⁵² Na zákla-

47 Andreas Araouzos – narodil sa v roku 1906 v Limassole a vyštudoval univerzitu v Lausanne. Pracoval ako riaditeľ Hull Blyth Araouzos Ltd. a neskôr bol vedúcim pobočky Cyprus Mines & Spirits Co Ltd. V cyperskej politike sa začal angažovať už v 40. rokoch 20. storočia. Bol členom nikózijskej municipálnej rady v rokoch 1949 – 1958 a viceprimátorom Nikózie v rokoch 1958 – 1959. Post ministra obchodu a priemyslu zastával Andreas Araouzos nepretržite od vyhlásenia Cyperskej republiky do svojej smrti v roku 1968. *Andreas Araouzos*. [cit. 2021-3-15]. Dostupné na: <<https://www.geni.com/people/Andreas-Araouzos/6000000007225885648>>

48 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – tajné, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Zpráva o návrhu vládního usnesení o sjednání Obchodní a Platební dohody a Dohody o vědecké a technické spolupráci s Republikou Kypr, s. 1.

49 V súvislosti s Cyperskou republikou sa predpokladala pomoc a zaslanie odborníkov pre ťažbu rúd a minerálov, či pri geologických prieskumoch a zavlažovaní ostrova. AMZV ČR, f. Teritoriální obory – tajné, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Dohoda o vědecké a technické spolupráci medzi Československou socialistickou republikou a Republikou Kypr, s. 1-2.

50 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – tajné, Kypr 1960-1964, k. 1. Kypr – obchodně politická jednání 1962. Informace pro I. nám. s. dr. Gregora o ohlasu čs.-kyperských obchodních jednání, 23. 4. 1962, s. 1.

51 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – obyčejné, Kuvajt, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Kypr – navázání spolupráce na úseku sociálního zabezpečení, 31. srpna 1962, s. 1.

52 Obchodná dohoda vstúpila do platnosti dňom podpisu, s trvaním do 5. februára 1963. Od tohto dátumu sa mala ročne predlžovať, pokiaľ jedna zo zmluvných strán dohodu nevytvorí písomne. Podľa článku 4 obchodnej dohody mali „kontrakty na dodávky tovaru uzatvárať československé podniky zahraničného obchodu ako samostatnými právnickými osobami a ostatnými právnickými osobami poverenými podľa československých zákonov sprostredkovaním zahraničného obchodu a fyzickými alebo právnickými osobami či spoločnosťami, prípadne oboma v Cyperskej republike“. AMZV ČR, f. Teritoriální obory – tajné, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Obchodní dohoda mezi Československou socialistickou republikou a Kyperskou re-

de platobnej dohody mali Štátna banka československá a Bank of Cyprus Ltd. otvoriť účty na meno druhej partnerskej krajiny vo svojich inštitúciách v librách šterlingov. Platby na základe tejto dohody mali byť realizované za tovary z obchodnej dohody, výdavky za dopravu, poistenie, odoslanie, zdržanie či preklad tovarov, prístavné poplatky, výdaje spojené so zásobovaním lodí, za prenájmy filmov, predplatné časopisov a novín a iných prípadných platieb, na ktorých sa obe zmluvné strany dohodli.⁵³

Súčasťou obchodnej dohody boli kontingentné listiny „A“ a „B“, ktoré sa prerokovávali a dopĺňali pri každoročnom rokovaní. Objem tovaru v týchto listinách na roky 1962 – 1963 činil približne 20 miliónov Kčs, z čoho polovica predstavovala vývoz a polovica československý dovoz. V ďalšom období malo prebehnúť rokovanie o doložke najvyšších výhod medzi ČSSR a Cyperskou republikou, ktorá nebola realizovaná v rámci obchodnej dohody.⁵⁴ Na základe obchodnej dohody najväčšie množstvo československých tovarov smerujúcich na Cyprus predstavovali: textilné tkaniny a obuv, stroje a zariadenia, sklo a sklenný tovar, dopravné zariadenia, poľnohospodárske stroje a príslušenstvo, pumpy a zavlažovacie zariadenia, cukor či slad a chmeľ.⁵⁵ Na druhej strane, najvýraznejšie zastúpené tovary nakupované z Cypru boli pomaranče a citróny, listový tabak, chrómové koncentráty a medené pyrity, víno či surové kože a kožky.⁵⁶

Obchodná dohoda, resp. protokol o výmene tovaru bol predĺžený v roku 1963, ako aj v roku 1964. Tento protokol signovali 24. júla 1963 v Nikózii za československú stranu obchodný prídelenec ministerstva zahraničných vecí ČSSR na Cypre František Oplť a za Cyperskú republiku minister obchodu a priemyslu Andreas Araouzos.⁵⁷ Protokol mal platnosť do 5. februára 1964 a predpokladal navýšenie vývozu a dovozu oproti predchádzajúcej dohode o 50 %.⁵⁸ Zoznam

republikou, s. 1-3.

- 53 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – tajné, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Platební dohoda mezi Československou socialistickou republikou a Republikou Kypr, s. 1-4.
- 54 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – tajné, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Zpráva o návrhu vládního usnesení o sjednání Obchodní a Platební dohody a Dohody o vědecké a technické spolupráci s Republikou Kypr, s. 1-3.
- 55 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – tajné, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Obchodní dohoda mezi Československou socialistickou republikou a Kyperskou republikou, příloha – Listina „A“ Československé zboží pro vývoz na Kypr, s. 1-2.
- 56 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – tajné, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Obchodní dohoda mezi Československou socialistickou republikou a Kyperskou republikou, příloha – Listina „B“ Kyperské zboží vyvážené do Československa, s. 1.
- 57 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – tajné, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Protokol o výměně zboží mezi Československou socialistickou republikou a Kyperskou republikou v období od 6. února 1963 do 5. února 1964, s. 1.
- 58 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – tajné, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Zpráva k návrhu vládního usnesení o schválení Protokolu o výměně zboží mezi Československou socialistickou repub-

najvýraznejšie zastúpených tovarov, čo sa objemu týka, bol približne rovnaký ako v roku 1962. Medzi najžiadanejšie tovary z československej strany pribudli trubice, rúry a armatúry a z Cypru odoberala ČSSR viac azbestu.⁵⁹ V roku 1964 bol protokol o výmene tovaru podpísaný 17. marca 1964, opäť so spätnou platnosťou od 6. februára 1964 do 5. februára 1965. Za cyperskú stranu ho znova signoval cyperský minister obchodu a priemyslu Andreas Araouzos a za ČSSR Emil Pšenička.⁶⁰ Oproti predchádzajúcim dohodám o výmene tovarov výrazne vzrástol vývoz československého cukru, textilných výrobkov a obuvi.⁶¹ V rámci československého dovozu vzrástli predovšetkým položky železných a medených pyritov.⁶² Protokol o výmene tovarov z roku 1964 predpokladal československý vývoz a dovoz v celkovej hodnote 37 miliónov Kčs.⁶³

V čase rokovani o predĺžení protokolu o výmene tovarov navštívil československý vyslanec pre Cyprus Miroslav Kadlec ministra zahraničných vecí Spyrosa Kyprianoua. Ten, okrem iného, ocenil prejav Jiřího Hájka v OSN v súvislosti s cyperskou otázkou a zriadenie efektívneho zastupiteľského úradu v Nikózii. Práve v súvislosti so zhoršením situácie na ostrove požiadal cyperský minister zahraničných vecí pri tomto stretnutí o dodávku československých zbraní pre cyperskú políciu a poriadkové sily. Žiadal priamo o cenové kalkulácie a typy zbraní, o ktoré mal záujem – ľahké guľomety, samopaly a pod. Keďže československý vyslanec nemal na podobné obchody zmocnenie, odporučil cyperského ministra na priame spojenie s jeho zastupiteľským úradom.⁶⁴ Dodávky zbraní na

likou a Kyperskou republikou v období od 6. února 1963 do 5. února 1964, s. 1.

- 59 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – tajné, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Protokol o výměně zboží mezi Československou socialistickou republikou a Kyperskou republikou v období od 6. února 1963 do 5. února 1964, přílohy – Listina „A“ Československé zboží pro vývoz na Kypr, s. 1.; Listina „B“ Kyperské zboží vyvážené do Československa, s. 1.
- 60 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – obyčejné, Kuvajt, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Protokol o výměně zboží mezi Československou socialistickou republikou a Kyperskou republikou v období od 6. února 1964 do 5. února 1965, s. 1.
- 61 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – obyčejné, Kuvajt, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Protokol o výměně zboží mezi Československou socialistickou republikou a Kyperskou republikou v období od 6. února 1964 do 5. února 1965, příloha – Listina „A“ Československé zboží pro vývoz na Kypr, s. 1-2.
- 62 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – obyčejné, Kuvajt, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Protokol o výměně zboží mezi Československou socialistickou republikou a Kyperskou republikou v období od 6. února 1964 do 5. února 1965, příloha – Listina „B“ Kyperské zboží vyvážené do Československa, s. 1.
- 63 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – obyčejné, Kuvajt, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Protokol o výměně zboží na 1964 – 1965, 16. dubna 1964, s. 1.
- 64 AMZV ČR, f. Politické zprávy, Zprávy ZÚ Athény 1963 – 1967, k. 1. Politická zpráva č. 10. Zpráva o služební cestě na Kypr, 20. března 1964, s. 6-7.

Cyprus boli neskôr dohodnuté a sprostredkované až v priebehu druhej polovice 60. rokov 20. storočia.⁶⁵

Vzťahy medzi ČSSR a Cyperskou republikou sa pozitívne vyvíjali aj v oblasti kultúry. Počiatky priaznivého vývoja kultúrnych vzťahov medzi ČSSR a Cyperskou republikou možno badať už v závere 50. rokov 20. storočia, teda ešte pred vyhlásením samostatnej Cyperskej republiky. Ministerstvo školstva a kultúry ČSR rokovalo v roku 1959 s obchodným zástupcom z Cypru Costasom Partassidesom o opere *Predaná nevesta* s predpokladaným uvedením diela v roku 1961. Očakávalo sa totiž, že vzhľadom na vyhlásenie Cyperskej republiky v roku 1960 nebude možné z politických a administratívnych dôvodov odohrať predstavenie skôr. Uvažovalo sa tiež o pozvaní cyperského dirigenta Jangosa Michaelidesa na medzinárodný hudobný festival Pražská jar.⁶⁶

K rozvoju spolupráce došlo aj v školstve. Štátne konzervatórium v Prahe malo zaslať konzervatóriám na Cypre hudobné a iné materiály a rokovalo sa tiež o štipendiách pre cyperských študentov zameraných na štúdium hudby na Akadémii muzických umení v Prahe či na odboroch technického a iného zamerania. Na ministerstve kultúry a školstva posudzovali na začiatku 60. rokov 20. storočia žiadosti cyperských študentov o štipendium v ČSSR obozretne, keďže československé úrady mali s nimi aj negatívne skúsenosti. V niektorých prípadoch sa totiž po návrate na ostrov štipendista nevyjadroval o Československu v príliš pozitívnom duchu a raz sa dokonca stalo, že cyperský študent odišiel z ČSR priamo do Veľkej Británie.⁶⁷ Žiadosti o štúdium cyperských občanov v ČSSR

65 Dodávky československých zbraní pre cyperskú políciu boli v rokovaniach medzi ČSSR a Cyperskou republikou riešené už od roku 1964. Prvá zásielka zbraní prišla na Cyprus 30. novembra 1966. Po nátlaku z Grécka a Turecka však bola cyperská vláda nútená odovzdať nakúpené zbrane z Československa pod dozor jednotiek OSN. Jednotky UNFICYP mali na základe svojho mandátu a rezolúcií Rady bezpečnosti zabrániť znovuvyzbrojovaniu komúnit na ostrove. Cyperská republika kúpila podľa Brendana O'Malleyho a Iana Craiga 1000 pušiek, 1000 samopalov, 20 raketometov, 20 mínometov a 20 ľahkých tankov. Podľa archívnych dokumentov z Archívu ministerstva zahraničných vecí ČR však išlo aj o obrnené transportéry v nižšom počte. AMZV ČR, f. Teritoriální obory – tajné, Kostarika, Kuvajt, Kypr 1965 – 1969, k. 1. KYPR – vnitropolitická situace, 15. prosinec 1966, s. 1; O'MALLEY, Brendan a Ian CRAIG. *The Cyprus conspiracy. America, Espionage and the Turkish invasion*. London: I. B. Tauris, 2002, p. 122. ISBN 1-86064-737-5.

Bližšie sa problematike dodávky československých zbraní na Cyprus venoval už spomínaný Jan Koura: KOURA, Jan. Czechoslovakia and the „Cyprus Issue“ in the years 1960 – 1974: secret arms, deals, espionage, and the Cold War in the Middle East. In: *Middle Eastern Studies*, 2021, Vol. 57, No. 4, pp 516-533, [cit. 2021-03-15]. Dostupné na: <<https://www.tandfonline.com/doi/citedby/10.1080/00263206.2020.1860944?scroll=top&needAccess=true>> doi <<https://doi.org/10.1080/00263206.2020.1860944>>

66 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – obyčejné, Kuvajt, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Kulturní styky s Kyprem – jednání s p. Partassidisem, 27. listopadu 1959, s. 1.

67 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – obyčejné, Kuvajt, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Kulturní styky

v priebehu rokov 1960 – 1964 stále pribúdalo, no z rozličných dôvodov nebolo vyhovené všetkým žiadostiam.

Aj napriek tomu, že Cyperská republika nemala s Československom podpísanú kultúrnu dohodu, kontakty v oblasti kultúry zachovávali obe cyperské národnosti (no predovšetkým cyperskí Gréci) prostredníctvom svojich komunálnych zhromaždení či konkrétnych združení a organizácií.⁶⁸

Prvé rozhovory v súvislosti s možným uzavretím kultúrnej dohody medzi ČSSR a Cyprom sa odohrali v roku 1962, keď Cyperská republika uzavrela kultúrnu dohodu so Spojenými štátmi americkými a s Nemeckou spolkovou republikou.⁶⁹

Medzinárodným kultúrnym stykom venovalo ministerstvo zahraničných vecí značnú pozornosť a podporovalo kultúrne iniciatívy či už jednotlivých organizácií a inštitúcií z ČSSR, alebo priamo ministerstva kultúry a školstva ČSSR. Mimoriadny politický význam predstavovali kultúrne styky pre rozvoj priateľstva medzi národmi, pre podporu demokratického vývoja či pre pomoc „pokrokovým silám“ na ostrove.⁷⁰

Postupom času sa rozširovali aj ďalšie roviny československo-cyperských kultúrnych vzťahov. Boli sprostredkované styky medzi redakciami hlavných ľavicových novín (*Charavgi – Pravda*, *Rudé právo*) pri príležitosti pozvania cyperskej delegácie novinárov do ČSSR. Súčasne sa nadväzovali vzťahy v oblasti kultúry a kultúrnej výmeny s niektorými centrálnymi úradmi na Cypre – parlamentom, ministerstvom zdravotníctva, hospodárstva a práce a pod.⁷¹

Premietanie a požičiavanie filmov predstavovali ďalšie z československo-cyperských kultúrnych akcií. Pomerne kontroverzne v tejto súvislosti bol do Československa zaslaný v októbri 1964 grécky film, ktorý mal dokázať na príklade záberov z minulosti, ale aj z vtedajšej súčasnosti fakt, že Cyprus patril a bol vždy grécky (zábery z bombardovania grécko-cyperských dedín tureckým letectvom v auguste 1964).⁷² Z filmov československej produkcie premietaných na Cypre možno spomenúť: *Obrazy z ČSSR* (3 diely), *Sportovní úspěchy 15 let*, *Česká filharmonie* či *Výlet po ČSSR*, ktoré boli zapožičané mládežníckej organi-

s Kyprem – jednaní s p. Partassidisem, 27. listopadu 1959, s. 1-2.

68 AMZV ČR, f. Politické zprávy, Zprávy ZÚ Athény 1960 – 1962, k. 1. Situace na Kypru a možnosti dalšího rozvíjení styků s ním, 12. 4. 1961, s. 15.

69 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – obyčejné, Kuvajt, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Stykové akce s Kyprem, 17. března 1962, s. 2.

70 AMZV ČR, f. Politické zprávy, Zprávy ZÚ Athény 1960 – 1962, k. 1. Situace na Kypru a možnosti dalšího rozvíjení styků s ním, 12. 4. 1961, s. 15.

71 NA ČR, f. KSČ – Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – oddelení mezinárodní, sv. 108, a. j. 351, Současná situace Kyperské republiky a československo-kyperské vztahy, s. 8.

72 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – obyčejné, Kuvajt, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Zaslání filmu o Kypru, 9. října 1964, s. 1.

zácii EDON, odborom a iným organizáciám.⁷³ Od roku 1964 sa začal na ostrove spúšťať projekt *Týždeň československého filmu* a uvažovalo sa aj o vystúpeniach folklórnych súborov z ČSSR na Cypre.

Usporadúvanie výstav a výstaviiek o druhej krajine patrilo medzi pomerne rozšírené kultúrne akcie. Na Cyprus boli v roku 1961 z Grécka presunuté rozličné výstavy – napr. výstavy úžitkového umenia, detských kníh⁷⁴ či v roku 1962 výstava *Reprodukce, fotografie, lidové umění a knihy*.⁷⁵ ČSSR tiež na Cyprus posielala rozličné materiály, brožúrky a knihy, ktoré sa týkali predovšetkým úspechu československého poľnohospodárstva, poľnohospodárskej vedy a techniky a pod.⁷⁶ Navyše, vždy keď to bolo možné, boli podobné československo-cyperské kultúrne akcie spropagované aj v cyperskej tlači.

Československé odbory boli v kontakte s cyperským odborovým združením PEO, s ktorým udržiavali pomerne živé kontakty, či už išlo o zasielanie propagačných materiálov, alebo o účasť na konferenciách. Československý zväz mládeže (ČSZM) postupne upevňoval a rozširoval kontakty so Zväzom demokratickej mládeže na Cypre EDON, predovšetkým v oblasti výchovy a kultúrnej výmeny.⁷⁷ ČSZM zaslala organizácii EDON hudobné nástroje, filmy a na Cyprus bola zase niekoľkokrát pozvaná delegácia Zväzu československej mládeže.⁷⁸ Z kultúrnych stykov možno ešte spomenúť nadviazanie rozhlasovej a televíznej spolupráce medzi Cyprom a ČSSR v roku 1964.⁷⁹

V máji 1963 bol zriadený prípravný výbor československo-cyperskej spoločnosti. Táto spoločnosť mala napomáhať rozvoju kultúrnych a obchodných vzťahov medzi oboma krajinami. Zakladajúca schôdza Všecyperskej spoločnosti československo-cyperského priateľstva na Cypre sa uskutočnila v Nikózii 24. júna 1963 v sále hotela Ledra Palace. Napriek tomu, že sa na zakladajúcej schôdzi spoločnosti zúčastnilo 55 cyperských osobností, odhadovalo sa, že do

73 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – obyčejné, Kuvajt, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Stykové akce s Kyprem, 17. března 1962, s. 1.

74 NA ČR, f. KSČ – Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – oddelení mezinárodní, sv. 108, a. j. 351, Současná situace Kyperské republiky a československo-kyperské vztahy, s. 8.

75 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – obyčejné, Kuvajt, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Stykové akce s Kyprem, 17. března 1962, s. 1.

76 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – obyčejné, Kuvajt, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Stykové akce s Kyprem, 17. března 1962, s. 2.

77 AMZV ČR, f. Politické zprávy, Zprávy ZÚ Athény 1960 – 1962, k. 1. Situace na Kypru a možnosti dalšího rozvíjení styků s ním, 12. 4. 1961, s. 16 – 17.

78 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – obyčejné, Kuvajt, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Styky ČSM s mládeží na Kypru, 16. 8. 1961, s. 1.

79 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – obyčejné, Kuvajt, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Navázání styku s kyperským Rozhlasem a televizí, 19. května 1964, s. 1.

konca roku 1963 bude mať spoločnosť na Cypre okolo 500 členov, keďže značná časť z prítomných zastupovala viacero ďalších osôb a delegátov z ostrova. Prvým predsedom spoločnosti sa stal vplyvný cyperský obchodník Vassos Elliaides a tajomníkom Christoforos Ioanides⁸⁰. Medzi jej členov patrili tak príslušníci cyperskej pravice, ako aj členovia ľavicového spektra. Zakladajúcej schôdze spoločnosti sa zúčastnili aj československý obchodný prídelenec na Cypre František Oplť a III. tajomník aténskeho zahraničného úradu Stanislav Patejdl, ktorý predniesol záverečný prejav stretnutia.⁸¹

Z krajín východného bloku bola ČSSR druhou krajinou po ZSSR, ktorá na Cypre participovala na založení podobnej spoločnosti. Československé vyslanectvo v Aténach hodnotilo založenie spoločnosti na Cypre ako „úspešný akt“, ktorý umožní prehĺbiť a rozvíjať kultúrno-propagačnú činnosť na ostrove.⁸² Spoločnosť československo-cyperského priateľstva bola zameraná predovšetkým na hospodárske, obchodné a kultúrne vzťahy oboch krajín. Pri zabezpečovaní študijných pobytov pre cyperských občanov ČSSR spolupracovala tiež s odborními, mládežníckymi a kultúrnymi organizáciami na Cypre a usporadúvala rozličné akcie najmä so zameraním na československú kultúru.⁸³ Spoločnosť vydávala vlastný bulletin a z Československa jej boli zasielané anglicky písané časopisy – *Czechoslovak Life*, *For You*, *Czechoslovak Woman* a *Czechoslovak Youth* či iné propagačné materiály v angličtine.⁸⁴ Do fondov knižnice a čítárne spoločnosti tak prúdilo množstvo kníh a publikácií z Československa. Československo-cyperská spoločnosť priateľstva prispela k prehĺbeniu československo-cyperských kultúrnych vzťahov.

Už krátko po nadviazaní diplomatických kontaktov s Cyperskou republikou sa začalo uvažovať o povýšení diplomatických stykov na najvyššiu úroveň. Koncom roku 1960 v rozhovore prezidenta Makaria s československým atašé v Grécku sa cyperský prezident zmienil, že ČSSR si v Nikózii môže zriadiť zastupiteľský úrad na takej úrovni, ktorá mu bude vyhovovať.⁸⁵ Na základe tohto

80 Christoforos Ioanides – absolvent Karlovej univerzity, archeológ, ktorý v Československu strávil 12 rokov a plynule hovoril po česky.

81 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – obyčejné, Kuvajt, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Založení čsl.-kyperské společnosti přátelství na Kypru, 5. července 1963, s. 1-2.

82 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – obyčejné, Kuvajt, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Založení čsl.-kyperské společnosti přátelství na Kypru, 5. července 1963, s. 2.

83 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – tajné, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Zpráva o služební cestě na Kypr, 19. prosince 1963, s. 15.

84 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – obyčejné, Kuvajt, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Založení čsl.-kyperské společnosti přátelství na Kypru, 5. července 1963, s. 2.

85 NA ČR, f. KSČ – Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – oddelení mezinárodní, sv. 107, a. j. 350, Návrhy MZV navázat diplomatické styky s Kyprem na úrovni vyslanectví, s. 1-2.

rozhovoru a vhodnej príležitosti na zlepšenie či povýšenie diplomatických vzťahov medzi ČSSR a Cyperskou republikou prišli na ministerstve zahraničných vecí ČSSR s návrhom na povýšenie diplomatických vzťahov.

O povýšení diplomatických stykov s Cyprom sa uvažovalo v súvislosti s rovnakým krokom voči Gréckemu kráľovstvu. Pre tento účel mali byť vytvorené podmienky tak, aby sa najskôr povýšili vzťahy s Gréckom a následne s Cyperskou republikou. Na základe vývoja vzájomných vzťahov Grécka a ČSSR bol však neskôr naplánovaný opačný postup, a to z dôvodu zhoršujúcich sa vzťahov Grécka so socialistickými krajinami. Československo by však tým deklarovalo svoj postoj nielen k Cyperskej republike, ale aj ku gréckej vláde.⁸⁶ A tak v konečnom dôsledku najskôr boli finálne povýšené diplomatické kontakty s Gréckym kráľovstvom a až následne s Cyperskou republikou.

Uznesenie o povýšení diplomatických úradov na veľvyslanectvá schválilo ministerstvo zahraničia už v roku 1961.⁸⁷ Po predložení návrhu na povýšenie diplomatického zastúpenia ministrom zahraničných vecí Václavom Davidom, schválila v roku 1963 vzájomné povýšenie úradov aj vláda ČSSR. Schválené bolo aj pozvanie cyperského ministra zahraničných vecí Spyrosa Kyprianoua na oficiálnu návštevu ČSSR v roku 1964.⁸⁸ Cyperský minister zahraničných vecí sa mal v ČSSR zastaviť pri svojej ceste zo Sovietskeho zväzu, no kvôli vypuknutiu nepokojov na ostrove v závere roka 1963 a ich pokračovaniu v priebehu roku 1964 sa jeho návšteva ČSSR neuskutočnila.

Zhoršenie vnútropolitckej situácie na ostrove už vopred správne avizovali správy československých diplomatov z Cypru z roku 1963. Zároveň to bol podľa československých diplomatov vhodný čas pre povýšenie diplomatických stykov, nakoľko sa domnievali, že z medzinárodnopolitického hľadiska sa Cyprus stane opäť popredným medzinárodným problémom, čo mohla pražská vláda na medzinárodnom fóre v budúcnosti využiť vo svoj prospech.⁸⁹ Na Cypre sa po odmietnutí Makariových 13 dodatkov na úpravu cyperskej ústavy v decembri 1963 rozpútali boje medzi cyperskými Grékmi a cyperskými Turkami. Tie trvali prakticky do augusta 1964 a situácia na Cypre sa opäť dostala do medzinárodného povedomia a stala sa medzinárodnopolitickým problémom. Na ostrove navyše

86 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – tajné, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Kypr – Povýšení úrovně diplomatických styků s Kyperskou republikou na velvyslanectví (návrh na usnesení PB). Příloha 2 – Důvodová zpráva, s. 2.

87 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – tajné, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Povýšení úrovně dipl. styků s Kyperskou republikou (návrh na usnesení PB).

88 AMZV ČR, f. Teritoriální obory – tajné, Kypr 1960 – 1964, k. 1. Současný vývoj na Kypru a čs.-kyperské vztahy (návrh usnesení), s. 1.

89 NA ČR, f. KSČ – Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – oddelení mezinárodní, sv. 107, a. j. 350, Zpráva MZV o současném vývoji na Kypru, úpravě diplomatických vztahů mezi oběma zeměmi a prohloubení styků, příloha II. – Důvodová zpráva, s. 8.

začali pôsobiť aj mierové sily OSN. K cyperskej otázke prebehlo na schôdzkach Rady bezpečnosti OSN viacero rokovaní a bolo vydaných niekoľko rezolúcií snažiacich sa vyriešiť zložitú situáciu na ostrove.

K cyperskej otázke sa na pôde OSN vyjadril 25. februára 1964 aj vedúci stálej misie ČSSR pri OSN Jiří Hájek.⁹⁰ Vo svojom prejave prirovnal turecko-cyperskú menšinu na ostrove a jej aktivity smerujúce k rozbitiu štátu k aktivitám českých Nemcov v roku 1938. Podporil postavenie Cyperskej republiky, kritizoval zürišsko-londýnske dohody a s nimi spojené angažovanie tretích štátov na ostrove.⁹¹ Samotné vystúpenie síce komplikovanú situáciu na ostrove nevyriešil, no v oblasti československo-cyperských vzťahov mal značný význam. Na Cypre bol Hájkov prejav prijatý veľmi dobre a bol uverejnený v niekoľkých cyperských novinách.⁹² Československí diplomatickí zástupcovia pri OSN sa pri rokovaníach pridržiavali inštrukcií, ktoré boli predrokované so Sovietskym zväzom. Československá delegácia sa nemala zaoberať grécko-tureckými spormi či nechať sa vtiahnuť akýmkoľvek iným spôsobom do riešenia cyperského konfliktu. Hájkov prejav bol preto koncipovaný tak, aby poukázal na fakt, že nový konflikt na Cypre je výhradnou záležitosťou cyperských občanov a žiadna tretia strana nemá právo zasahovať do tohto sporu.⁹³

Z prejavov podpory ČSSR pre Cyperskú republiku z krízového obdobia roku 1964 na ostrove možno spomenúť telegramy medzi prezidentmi oboch krajín v súvislosti s leteckými útokmi Turecka na Cyprus v auguste 1964.⁹⁴ Prezident Novotný vyjadril vo svojom telegrame súcit s cyperskými občanmi a ubezpečil cyperského prezidenta o sympatiách, priateľstve a podpore pri spravodlivom riešení cyperskej otázky.

Návrh na dodatočné povýšenie vzájomného diplomatického zastúpenia s ČSSR nakoniec podala cyperská vláda 4. augusta 1964. Podľa správ československých diplomatov z východného Stredomoria bolo potrebné vnímať túto ponuku ako výraz uznania za kladný československý postoj v cyperskej otázke

90 Dag Hammarskjöld Library – United Nations Digital Library. S/PV/1097. Security Council official records, 19th year, 1097th meeting, 25 February 1964, New York. pp. 10-26. [cit. 2021-3-15]. Dostupné na: <<https://digitallibrary.un.org/record/607299?ln=en>>

91 Projev vedoucího stále misie ČSSR v OSN velvyslance Dr. J. Hájka na 1097. schůzi k otázce Kypru. In: *Dokumenty k československé zahraniční politice*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí, 1964, roč. 11, č. 5-6, s. 178-181.

92 AMZV ČR, f. Politické zprávy, Zprávy ZÚ Athény 1963 – 1967, k. 1. Politická zpráva č. 10. Zpráva o služební cestě na Kypr, 20. března 1964, s. 4-5.

93 KOURA, J. Rozdělený ostrov, s. 146-147.

94 Telegram presidenta republiky Antonína Novotného prezidentu Kyperské republiky Makariosovi k útokům tureckých leteckých sil. In: *Dokumenty k československé zahraniční politice*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí, 1964, roč. 11, č. 9, s. 306.

a vo vystúpeniach československých predstaviteľov v Rade Bezpečnosti OSN⁹⁵ či možno aj ako snahu Cyperskej republiky upevniť svoje vzťahy s krajinami socialistického tábora.

Na druhej strane, povýšením diplomatických zastupiteľstiev na veľvyslanectvá ČSSR vyjadrila svoj politický záujem o Cyperskú republiku a zároveň bol tento postup v súlade s líniou zriaďovania, resp. povyšovania československých zastupiteľských úradov v zahraničí. Povýšením na veľvyslanectvá bola vylúčená možnosť akejkolvek protokolárnej diskriminácie československého diplomatického zástupcu na Cypre.⁹⁶ Povýšenie úradov na veľvyslanectvá tiež pomohlo vytvoriť možnosti pri presadzovaní zahraničnopolitických cieľov ČSSR v súvislosti s Cyperskou republikou.

S prijatím návrhu na vzájomné povýšenie svojich zastupiteľských úradov boli zastupiteľské úrady ČSSR v Grécku a na Cypre povýšené 10., resp. 15. septembra 1964 na veľvyslanectvá, pričom Miroslav Kadlec ostal akreditovaný pre obe krajiny (mimoriadny a splnomocnený veľvyslanec pre Cyperskú republiku a veľvyslanec pre Grécke kráľovstvo).⁹⁷ Aj napriek vzájomnému povýšeniu zastupiteľských úradov medzi oboma krajinami československá republika otvorila svoje veľvyslanectvo na Cypre až v druhej polovici 70. rokov 20. storočia.

Nadviazanie diplomatických kontaktov s Cyperskou republikou bolo pre ČSSR pomerne logickým krokom, ktorý ovplyvňovalo viacero obojstranne výhodných faktorov. Cyperská republika sama deklarovala ochotu nadviazať diplomatické kontakty so všetkými členskými krajinami OSN, ktoré o to budú mať úprimný záujem. Logicky možno konštatovať, že nový štát potreboval v začiatkoch stabilné medzinárodné kontakty a styky, prostredníctvom ktorých dokázal zabezpečiť odbytká pre svoje tovary, vyriešiť ďalšie ekonomické, hospodárske a obchodné faktory fungovania krajiny či rozbehnúť turizmus. Tento faktor bol

95 V roku 1964 patrila Československá socialistická republika medzi členov Rady Bezpečnosti OSN. Stály zástupca ČSSR pri OSN, Jiří Hájek, sa k cyperskej otázke pravidelne vyjadroval a prakticky zastával pozície Cyperskej republiky (ale najmä cyperských Grékov) pri každom zasadnutí Rady bezpečnosti OSN v súvislosti s problémami, ktoré na Cypre vznikli v priebehu roka 1964. Okrem februárových (14. 2., 18. 2., 25. 2. a 27. 2. 1964), marcových (4. 3. a 13. 3. 1964) a júnovom (20. 6. 1964) zasadnutí, participoval aj na neskorších a hlavne omnoho komplikovanejších augustových (8. 8., 9. 8. a 11. 8. 1964) a septembrových (11. 9. a 21. 9. 1964) schôdzkach, na ktorých sa riešili bojové strety na Cypre ale aj zásahy tureckého letectva.

96 NA ČR, f. KSČ – Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – oddelení mezinárodní, sv. 108, a. j. 351, Současná situace Kyperské republiky a československo-kyperské vztahy, s. 9.

97 NA ČR, f. KSČ – Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – oddelení mezinárodní, sv. 107, a. j. 350, Povýšení vzájemného diplomatického zastoupení mezi ČSSR a Kyprem na úroveň velvyslanectví, příloha I. – Usnesení, s. 1.; příloha III. – Důvodová zpráva, s. 1 – 2.; Povýšení diplomatického zastoupení. In: *Dokumenty k československé zahraniční politice*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí, 1964, roč. 11, č. 10, s. 373.

silnejší najmä v prípade Cypru, krajiny, ktorá bola prevažne poľnohospodárskeho charakteru. Vo všeobecnosti možno konštatovať, že ČSSR predstavovala najmä z pohľadu obchodných a ekonomických faktorov a spolupráce pri výmene tovarov pre Cyperskú republiku výhodného partnera. Neskôr sa ukázalo, že spolupráca v kultúrnej sfére výrazne prispela k rozvoju a upevneniu vzájomných bilaterálnych vzťahov.

Československí diplomati či už z Atén, Ankary, alebo neskôr z Nikózie pravidelne zasielali československej vláde situačné správy o vývine na Cypre a postojoch jednotlivých cyperských vládnych predstaviteľov k dôležitým politickým otázkam. Informovali aj o postavení oboch cyperských národností, stave UNFICYP a možnostiach OSN pre Cyprus, či nazeraní vlád z Grécka a Turecka na cyperský problém a ako tento problém ovplyvňoval vzťahy oboch zmiernených krajín. Nemenej zaujímavou súčasťou diplomatickej agendy v súvislosti s Cyprom sú tiež záznamy z rozhovorov s diplomatmi, ktorí zastupovali svoju krajinu na Cypre, a o nazeraní týchto tretích strán na celkovú cyperskú problematiku.

Z pohľadu prebiehajúcej studenej vojny znamenalo či už sovietske, alebo československé prenikanie na Cyprus istú protiváhu voči angažovanosti sa krajín Západu na ostrove. K presadzovaniu svojich cieľov využívali krajiny východného bloku dobré vzťahy s cyperskou Pokrokovou stranu pracujúceho ľudu AKEL, ktorá bola od vzniku Cyperskej republiky najväčšou a najlepšie zorganizovanou politickou stranou na ostrove. Významnou sférou, v ktorej sa ČSSR angažovala, predstavovali rokovania v OSN o cyperskej otázke. Tu však možno poukázať na fakt, že vyjadrenia a hodnotenia situácie na Cypre z pohľadu ČSSR sa nelíšili od nazerania ZSSR na cyperskú problematiku.

Vzťahy Cyperskej republiky a Československej socialistickej republiky v rokoch 1960 – 1964 boli priaznivé a vyvíjali sa v pozitívnom duchu prakticky vo všetkých sférach. Svedčia o tom tak vzrastajúce tendencie v medzištátnej obchodnej výmene, ako aj stále širšia kultúrna spolupráca či priaznivý medzinárodnopolitický vývoj vzťahov medzi oboma krajinami.

Zoznam použitých prameňov a literatúry / List of references and literature

Primárne zdroje / Primary sources

Archívy a archívne pramene / Archives and Archives sources

Archív ministerstva zahraničných vecí České republiky, Praha:
Fond: Politické zprávy - Zprávy ZÚ Athény 1960 – 1962

Fond: Politické zprávy - Zprávy ZÚ Athény 1963 – 1967

Fond: Teritoriální obory – obyčejné - Kuvajt, Kypr 1960 – 1964

Fond: Teritoriální obory – tajné - ZÚ Cypr, Indočína, Japonsko, Jihoafrická unie, Mongolsko 1945 – 1954

Fond: Teritoriální obory – tajné - Kypr 1960 – 1964

Fond: Teritoriální obory – tajné - Kostarika, Kuvajt, Kypr 1965 – 1969

Dag Hammarskjöld Library – United Nations Digital Library – dostupná online <https://digitallibrary.un.org/>

Národní archiv České republiky, Praha:

Fond: KSC – Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – oddelení mezinárodní

Edície prameňov a publikované pramene / Source editions and Published editions

Blahopřejný telegram presidenta republiky presidentu Kyperské republiky. In: *Dokumenty k československé zahraniční politice*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí. 1960, č. 10, roč. VII., s. 359.

Nástupní audience kyperského velvyslance. In: *Dokumenty k československé zahraniční politice*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí. 1965, č. 4, roč. XII., s. 118.

Diplomatické a konzulární zastoupení Československé socialistické republiky v cizině. In: *Dokumenty k československé zahraniční politice*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí. 1964, č. 1, roč. XI., s. 30.

Projev vedoucího stále mise ČSSR v OSN velvyslance Dr. J. Hájka na 1097. schůzi k otázce Kypru. In: *Dokumenty k československé zahraniční politice*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí. 1964, č. 5-6, roč. XI., s. 178-181.

Telegram presidenta republiky Antonína Novotného presidentu Kyperské republiky Makariosovi k útokům tureckých leteckých sil. In: *Dokumenty k československé zahraniční politice*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí. 1964, č. 9, roč. XI., s. 306.

Povýšení diplomatického zastoupení. In: *Dokumenty k československé zahraniční politice*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí, 1964, č. 10, roč. 11, s. 373.

Memoáre / Memoirs

JOHN, Jaroslav. *Kovář diplomatem*. Praha: Ortego, 2001, 175 s. ISBN 80-86117-66-9.

KIZILYUREK, Niyazi. *Glaḡfos Clerides. The path of a country*. Nicosia: Rimal Publications, 2008. ISBN 978-9963-610-64-1.

Dobová tlač/ Press

Blahopřání presidenta republiky k nezávislosti Kyperské republiky. In: *Rudé právo*, 16. 8. 1960, č. 227, roč. 40, s. 1.

Diplomatické styky ČSSR s Kyprem. In: *Rudé právo*, 23. 12. 1960, č. 355, roč. 41, s. 1.

Sekundárne zdroje / Secondary sources

Monografie a zborníky ako celok / Monographs

ADAMS, T. W. *AKEL: the communist party of Cyprus*. Stanford: Stanford University, 1971, 584 p. ISBN 8179-3271-2.

- DEJMEK, Jindřich – NĚMEČEK, Jan a Slavomír MICHÁLEK. *Diplomacie Československa. Díl I., Nástín dějin ministerstva zahraničních věcí a diplomacie (1918 – 1992)*. Praha: Academia, 2012, 317 s. ISBN 978-80-200-2210-3.
- DEJMEK, Jindřich – NĚMEČEK, Jan a Slavomír MICHÁLEK. *Diplomacie Československa. Díl II., Biografický slovník československých diplomatů (1918 – 1992)*. Praha: Academia, 2013, 802. s. ISBN 978-80-200-2285-1.
- DODD, Clement. *The history and politics of the Cyprus Conflict*. New York: Palgrave Macmillan, 2010, 317 p. ISBN 978-0-230-24211-1.
- HRADEČNÝ, Pavel. *Řecká republika*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1989, 363 s. ISBN 80-205-0097-9.
- HRADEČNÝ, Pavel. *Řekové a Turci. Nepřátelé nebo spojenci?* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, 226 s. ISBN 80-7106-378-9.
- JOHN, Jaroslav. *Kypr*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1964, 104 s.
- KER-LINDSAY, James. *The Cyprus problem. What everyone needs to know*. New York: Oxford University Press, 2011, 125 p. ISBN 978-0-19-975716-9.
- KOSUTH, Hal. *Cyprus 1946-68*. New York: Facts on File, 1970, 192 p. ISBN 0-87196-183-0.
- KOURA, Jan. *Rozdělený ostrov. Studená válka a kyperská otázka v letech 1960 – 1974*. Praha: Epoque, 2020, 328 s. ISBN 978-80-7557-199-1.
- MAJCHÚT, Ivan a Michal HRNČIAR. *Cyprus – dimenzie konfliktu*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, 2014, 206 s. ISBN 978-80-8040-497-0.
- MAYES, Stanley. *Cyprus and Makarios*. London: Putnam, 1960, 272 p.
- MAYES, Stanley. *Makarios. A Biography*. London: The Macmillan Press Ltd., 1981, 315 p. ISBN 978-1-349-16502-5.
- MIRBAGHERI, Farid. *Historical Dictionary of Cyprus*. Lanham: Scarecrow Press, 2010, 230 p. ISBN 978-0-8108-5526-7.
- O'MALLEY, Brendan a Ian CRAIG. *The Cyprus conspiracy. America, Espionage and the Turkish invasion*. London: I. B. Tauris, 2002, 288 p. ISBN 1-86064-737-6.
- PANTELI, Stavros. *The making of modern Cyprus. From obscurity to statehood*. New Barnet: Interworld Publications, 1990, 287 p. ISBN 0-948853-09-3.
- PANTELI, Stavros. *The History of Modern Cyprus*. London: Topline Publishing, 2005, 352 p. ISBN 0-948853-32-8.
- PETRUF, Pavol. *Československá zahraničná politika 1945 – 1992 (vybrané udalosti a fakty v dátumoch)*. Bratislava: Historický ústav SAV, 2007, 541 s. ISBN 98-80-969782-0-5.
- PUPTI, Eleni. *Ústavní a politický systém Kyperské republiky*. Praha: Academia nakladatelství ČSAV, 1973, 150 s.
- RICHTER, Heinz A. *A Concise History of Modern Cyprus 1878 – 2009*. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 2010, 229 p. ISBN 978-3-938646-53-3.
- STEPHENS, Robert. *Cyprus. A place of Arms*. London: Pall Mall Press, 1966, 232 p.
- SUJA, Stanislav. *Modré prilby*. Bratislava: Obzor, 1981, 247 s.
- SUJA, Stanislav. *Operace modré barety*. Praha: Mladá fronta, 1982, 197 s.
- SUJA, Stanislav a Ivan BROŽ. *Zahraničná politika ČSSR*. Bratislava: Pravda, 1982, 293 s.
- ŠTEFAŇÁK, Michal a kol. *Zahraniční politika ČSSR*. Praha: Svoboda, 1983, 238 s.
- VANEZIS, P. N. *Makarios – Faith and Power*. London: Abelard-Schuman Ltd, 1972, 196 p. ISBN 0-200-71858-4.

Štúdie a články v časopisoch a zborníkoch, kapitoly v kolektívnych monografiách / Articles in Journals, Chapters in Monographs

HRADEČNÝ, Pavel a Konstantinos TSIVOS. Česko-kyperské vzťahy. In: *Vzťahy Čechů s národy a zeměmi jihovýchodní Evropy*. Praha: Historický ústav AV ČR 2010, s. 275-279. ISBN 978-80-7286-171-2.

HRADEČNÝ, Pavel. Československo-kyperské vzťahy. In: *Akademická encyklopedie českých dějin II. část*. Praha: Historický ústav AV ČR, 2011, s. 253-255. ISBN 978-80-7286-193-4.

KER-LINDSAY, James: Shifting Alignments: The External Orientations of Cyprus since Independence. In: *The Cyprus Review*, Fall 2010, Vol. 22, No. 2, pp. 67-74. ISSN 1015-2881.

Internetové zdroje / Online sources

Cyprus. 47 states, one Europe. Dostupné na internete: <<https://www.coe.int/en/web/portal/cyprus>> [cit. 15. marca 2021].

KOURA, Jan. Czechoslovakia and the „Cyprus Issue“ in the years 1960 – 1974: secret arms, deals, espionage, and the Cold War in the Middle East. In: *Middle Eastern Studies*, 2021, Vol 57, No. 4, pp. 516-533, ISSN 0026-3206. Available from: <https://www.tandfonline.com/doi/citedby/10.1080/00263206.2020.1860944?scroll=top&needAccess=true> doi: <https://doi.org/10.1080/00263206.2020.1860944>

Spyros Kyprianou. Dostupné na internete: <<http://www.theguardian.com/news/2002/mar/14/guardianobituaries.cyprus>> [cit. 15. marca 2021].

Andreas Araouzos. Dostupné na internete: <<https://www.geni.com/people/Andreas-Araouzos/6000000007225885648>> [cit. 15. marca 2021].

O autorovi / About the author

Mgr. Erik Ondria, PhD.

Krajské múzeum v Prešove

Hlavná 86, 080 01 Prešov

Slovenská republika

e-mail: erik.ondria@tripolitana.sk

<https://orcid.org/0000-0002-8069-4625>